הלכה · משנה תורה · מפרשים · אור שמח · ספר טהרה

אור שמח על משנה תורה, הלכות פרה אדומה

רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אור שמח על משנה תורה, הלכות פרה אדומה

רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-שמח-על-משנה-תורה-הלכות-פרה-אדומה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 202611200317-v39 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ד 4
הלכה ה 4
הלכה ו 4
הלכה ז 6
פרק ב 8
הלכה א 8
הלכה ב 9
פרק ג 9
הלכה ב 9
פרק ד 9
הלכה ג 9
הלכה יב 10
הלכה יח 11
פרק ה 12
הלכה ג 12
הלכה ד 12
הלכה ו 13
פרק ו 13
הלכה ח 13
פרק ח 14
הלכה ה 14
פרק ט 14
הלכה ג 14
הלכה יז 15
פרק י 15
הלכה ב 15
הלכה ה 16
פרק יא 16
הלכה ב 16
הלכה ז 16
פרק יג 17
הלכה ו 17
הלכה ז 18
פרק יד 20
הלכה א 20
הלכה ה 20
הלכה ז 20
הלכה ט 21
הלכה י 21
פרק טו 22
הלכה ז 22
הלכה ח 22

פרק א

הלכה ד

וצריך שישאר מן המאדים כדי שינטל בזוג שכל שערה כו'.

הפירוש בדבריו דהא דאיפלגו חכמים בשיעור דשער דכדי לכוף ראשן לעיקרן בעי, הוא דוקא במקום שהשער צריכין להורות על איזה דבר כמו לעשותן גדול ולהפוך מכל השער כמו שער שחור בנתק, וכן כאן אם היו שתי שערות לבנות לפסול לאמר דלא מקרי פרה אדומה בזה סברי תנאי דשיעורו שיהיה לכוף ראשו לעיקרו, אבל כאן בהיא כולה מלאה שערות אדומות וגוזז ונשאר כדי שינטל בזוג שער אדום מיחשבא לגבי עצמה כאילו ישנה ויש גם להנך שערות בכלל חברותיהן האדומות ומקריא תמימה באדמומיות שהשער שניטל בזוג על עצמה מורה שהיא אדומה וחשיבא שער להיות כמו חברותיהן ולהמנות בכללן, רק היכי שצריך שיהיו מורין בעצמיותן דבר הפכי משער חברותיהן בזה פליגי דבעי שיהיו כדי לכוף ראשן לעיקרן וזה ברור בשיטת רבינו:

הלכה ה

גלגל העין והשינים כו' אין מראיהן פוסלין בפרה.

בתוספתא דפרה פ"ב ר' מאיר אומר פרה שגלגלי עיניה שחורין אם אין פרה אחרת כיוצא בה פסולה, פירוש שאם הוא שחור הרבה שאינו נמצא שחרורות כזאת בפרה אחרת אז פסולה שאז איננה אדומה, אבל אם נמצאת פרה אחרת בגלגלי עין שחורים כאילו אז היא כשרה, שאין מסתכלין בשחרורות עיניה רק לפי שהיא כולה אדומה מבהיק השחרות יותר, אולם אם באמת לא נמצא גלגלי עין שחורים כאילו בפרה אחרת דעלמא אז פסולה שכיון שהעין יוצא מדרך הרגיל אינו נראה בהפרה מראה האדמומיות כראוי. ואולי דר' מאיר לטעמו דסבר דאם עיקרן משחיר כו' הולך אחר הנראה לכן אם הן שחורים באופן שאינו מצוי אז גם האדמומיות אינו נראה כ"כ. וכן מפורש בספרי זוטא פרה שגלגל עיניה משחיר היו מביאין פרות אחרות ומעמידין אותה בתוכן אם דומה גלגל עיניה לאחת מהן כשירה ואם לאו פסולה יעו"ש. ופשוט דכיון שהעינים שחורים יותר מהרגילות אינו ניכר כל כך האדמומיות על גוף הפרה ואין זו תמימה באדמומיות ודוק:

הלכה ו

היתה בה יבלת וחתכה אעפ"י שצמח במקומה שיער אדום פסולה.

בהשגות א"א נ"ל הטעם לפי (שאין) [שאינו] עולה בו אדמימות גמורה אבל הוא שיער לקוי. ולכאורה היה נראה לפרש דנתבונן דאם יש בה יבלת וחתכה דאמר דאם לא העלה

מקומו שער אדום פסולה, צריך לומר דזה אינו משום מום דמיירי ביבלת שאין בה עצם בגוף, רק הפסול משום דאם יש בה יבלת תו הוה כמאן דליתא תמימה באדמומיות ואף אם יש שיער בהיבלת השיער לקוי ואינו שיער אדום וא"כ איננה תמימה באדמומיות. אמנם אם חתך ממנה היבלת ואח"ז עלה בה שער פליגי, או דבלא חתך היבלת כשירה רק אם חתך היבלת אז מתחזי כמאן דאינה תמימה בשער כן צ"ל על כרחך. וכיון שכן נראה דאם עלה בה שער אזלי לטעמייהו, דנחזי דבקדשים איכא דיחוי ובמצות מבעי להגמרא ובמכשירי עבודה במסכת עו"ג. וכיון שאם לא עלה בה שער פסולה תו אם עלה בה שער אח"כ הלא אם אמרינן דחוי כבר נדחית מתורת פרה אדומה, והוי כמו דאמרו דאם נקטם ראשו ועלה בו תמרה דאם עלה בו ביום טוב הוי דיחוי אם אמרינן יש דיחוי בהדס דהוי מצוה עיי"ש בסוכה, א"כ ר"ש משום שני טעמי מכשיר חדא דסבר דפרה לאו קדשים הוי רק קדשי בדה"ב ולא סבר הך דחטאת קריה רחמנא ומכשירה אם היא יוצאת דופן וכדאמר בפרק אין מעמידין (דף כ"ג) ויעוין תוס' שם ובר"ש כאן, אפשר דסבר דלא שייך ע"ז תורת דיחוי, ואפילו נימא דלא גרע ממצוה דעלמא אם יש דיחוי במצות הלא ר"ש לטעמיה דסבר אין בעלי חיים נדחין וכדדייק בסוף כריתות מהא דאמר מת אחד מהן מביא חבירו שלא בהגרלה יעו"ש וא"כ כאן אין בעלי חיים נדחין וכיון שעלה בה שער אדום כשירה, ור"י לטעמיה דסבר ביומא דבעלי חיים נדחין וכדאמר רב שם (דף ס"ד) אליבא דר' יהודה לא קאמינא דאיהו סבר שני שבזוג ראשון ימות יעו"ש, א"כ הכא נדחה הפרה אף אחרי שעלה בה שער אדום, ואף על גב דמסיק ביומא שם דגלי רחמנא בבעלי מומין דאם עבר מומם ירצו ולא מדחו במומין מהקרבה לעולם, זה דוקא בבעלי מומין דלא חזו לשום קרבן בעולם, אבל כאן בהיה בה יבלת וחתכה דמיתכשרה לכל קרבן דעלמא רק לתורת פרה אדומה אינה ראויה כמוש"ב בזה שפיר אמרינן דהיא נדחית לעולם, וכמוש"כ תוספות תמן דמשו"ה לילה אינה מדחה קרבנות מהקרבה דלא חזו לשום קרבן בעולם, כן הכא אין ללמוד ממומין לחתוכה מיבלת בפרה דשם אינו ראוי לשום קרבן כלל ובהא גלי רחמנא אבל לא בדחויה משום דבעיא להיות תמימה באדמומיות ודוק. וכיון שכן לפ"ז הא קיי"ל דבעלי חיים אינן נדחין כרב והוה ליה לפסוק הלכה כר"ש, ואי דא"כ אמאי בקרנים וטלפים שחורים יגוד וכן אמרו בשתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר דגווזז במספרים ואמאי נימא דהוי דיחוי, ז"א דכל מה שבידו אמרו דלא הוי דיחוי בזבחים (דף ל"ד) יעו"ש, ורק בעלה בה שיער אדום דאינו בידו פליגי תנאי. אמנם רבינו פסק כאן כר"י נגד ר"ש ככל כללי הש"ס דר"י ור"ש הלכה כר"י. והראב"ד פירש טעם חדש, בטח נגלה להם תעלומות חכמה ודוק:

הלכה ז

כל המומין הפוסלין בקדשים פוסלין בפרה כו' היתה יוצא דופן כו' או טרפה כו' הואיל וקראה הכתוב חטאת כו'.

רבנן בתוס' חולין (דף י"א) סד"ה חטאת קריא רחמנא פלפלו לשיטת רש"י דסוגיא דע"ז אמרה דאין הפסול בנרבע ונעבד בפרה משום דחטאת קריא רחמנא, דא"כ איך מכשיר רבי שמעון ביוצא דופן הלא אקרא לא פליג ר"ש וע"כ דטעמייהו ממשחתם בהם, ורבנן דפסלי ביוצא דופן משום דסברי פרה קדשי מזבח ור"ש סובר קדשי בדה"ב הוי, וע"ז הרבו להקשות מכמה סוגיות דמשני דפרה קדשי בה"ב אטו לר"ש משני, ועוד בפ"ק דחולין יליף שם דטריפות פוסל בפרה משום דכתיב חטאת היא עיי"ש ולפי שיטתם אתי שפיר ממש כדברי רבינו דדוקא רבנן אית להו טעמא דחטאת קריא רחמנא. אולם לדעתי יתכן שיטת רבינו שלמה שפיר, וזהו דר"ש לטעמיה אזיל דסבר יוצא דופן ולד מעליא הוא והא דמודה בקדשים שאינו קדוש היינו משום דיליף לידה מבכור וא"כ תו איך מצי למילף אח"כ מהא דחטאת קריא רחמנא דהוי כמו הקישא והוי למד מן הלמד בקדשים ואין למדין, והך דחטאת קריא רחמנא הוי רק כמו הקישא כמו שפרש"י בחולין (דף כ"א) ד"ה ובידו הימנית, רק דז"א דהא קאי אם נאמר פרה קדשי בדה"ב ופסולה משום דחטאת קריא רחמנא וכיון דאינו רק כמו קדשי בדה"ב הוי כמו חולין ולמדין בה למד מן הלמד כמוש"כ בתוס' יומא (דף ס"ח) סד"ה תן לו מחנה שלישית. אולם זה דוקא אם נאמר דבתר למד אזלינן הא אם בתר מלמד אזלינן הלא המלמד הוא קדשים ואין למדין, ובאמת דבר הלמד בגז"ש אם הוא חוזר ומלמד בהקישא פשיט רב פפא שם בזבחים (דף נ') דלמדין וקא מדחה שם דבתר מלמד אזלינן והמלמד הוא חולין היינו מעשר, א"כ כאן דהוי דבר הלמד בגז"ש לידה לידה מבכור אם נאמר דאינו מלמד בהיקשא הוא לפי מה דדחי דבתר מלמד אזלינן וא"כ הכא המלמד הוא קדשים ואין למדין אע"ג דהלמד הוא חול כדאמר שם פרק ק"ק (דף ס') אלא למ"ד בתר מלמד אזלינן מאי איכא למימר, וע"כ עיקר קושיין בע"ז למ"ד בתר מלמד אזלינן והכא הלמד הוא פרה דהוי קדשי בדה"ב והוי כמו חולין, ועוד דלדידיה למדין בדבר הלמד בגז"ש שילמד בהקישא כמו דפשיט בפרק איזהו מקומן שם, וא"כ א"ש דסוגיא דחולין דיליף דטריפות פוסל בפרה הוא מהא דחטאת קריא רחמנא הוא לרב פפא ורבינא דסברו בתר למד אזלינן וכן כל הני סוגיות דאמרי פרה קדשי בדה"ב הוי, הוא להנך אמוראי דסברי דבתר למד אזלינן, וא"כ ר"ש לטעמיה אזיל דמכשיר ביוצא דופן ולעולם כל הפסולים רק משום דחטאת קריא רחמנא, ומש"ה נקיט רבינו טעמא דחטאת קריא רחמנא דנראה לו עיקר

סתימת הסוגיות דחולין (דף י"א) ואידך דוכתי דפרה קדשי בדה"ב הוי ודוק:

ומה שהקשו רבנן בתוספות דלמה אמר בתמורה דאין פרה עושה תמורה משום דקדשי בדה"ב היא תהיה עושה תמורה מטעם דחטאת קריא רחמנא, אינה קושיא, דאטו כל חטאת עושה תמורה הלא חטאת צבור אינו עושה תמורה, ורק במילי דלא מצאנו לשום חטאת שיהיה כן כמו שיוכשר ביוצא דופן או רובע ונעבד וטריפה שפיר אמר הגמרא משום דחטאת קריא רחמנא הוי כמו חטאת ופשוט, ובלא זה כבר כתבתי במק"א דלולי דמסתפינא הייתי מוחק הנך תיבות וקדשי בדה"ב לא עבדי תמורה, דמאי תירוץ הוא ע"ז שהקשה כהן גדול שהפריש פרה לפרו תיקדש דהאיכא פרת חטאת, דא"כ איך סבר ר' שמעון במפריש נקיבה לעולתו דאיכא שם עולה עלה גבי עולת העוף הא עופות לא עבדי תמורה ועל כרחין דמשבשתא הוי ושינויא הוי דאיך תאמר דקדושה קדוה"ג ותהא צריכה מום קבוע לפדות עליה משום דאיכא שם חטאת עליה בפרת חטאת הלא בפרת חטאת גופיה הוי קדבה"ב ואינה צריכה מום קבוע לפדות עליה ועיין בשבועות (דף י"א) בזה, כש"כ דלא חייל קדוה"ג על פרה שהפריש כה"ג לפרו, ולענין פדיון לא שייך לומר דאינה נפדית משום דחטאת קריא רחמנא כמובן ודוק:

וסוף דברי התוס' שם צע"ג שהביאו הך דבכורות (דף כ"ה) דאמר דאין בה איסור גיזה ועבודה לאחר שנפדית משום דקדשי בדה"ב היא ולא הויא כפסולי המוקדשין שנפדו משום דלאחר פדיון שאין תורת פרה עליה לא קריא רחמנא חטאת, וזה תמוה מאוד דשם פריך מהא דר"י בן המשולם דאמר גוזז במספרים ואינו חושש כו' אלא שאני פרה דקדשי בדה"ב היא והא אר"א קדשי בדה"ב אסורים בגיזה ועבודה, מדרבנן, והדר פריך וליחלה וליפקה לחולין וליגזזה כו' א"כ הא כל פלפול הגמרא הוא על גיזה דקודם פדיה שבכל הקדשים לוקה עליהן ובפרה מותרת, ומאי קא אמרי רבנן הא קודם פדיה תורת פרה עלה ורחמנא קריא חטאת וזה פלא:

אולם הנראה עיקרא דמילתא דפסיקא להגמרא דהא דחטאת קריא רחמנא הוא דוקא לענין דברים הפוסלים אותה מהכשירה כמו יוצא דופן וטריפה ורובע ונרבע ונעבד, לא לענין דברים שאינן פוסלין כמו גיזה ועבודה ותמורה וכיו"ב, וכן הא דאמר בכמה דוכתי בזבחים ומנחות על הא דפרה שחיטתה פסולה בזר דלאו משום עבודה הוי דפרה קדשי בדה"ב, דלא מצית למימר משום דחטאת קריא רחמנא דשחיטת חטאת כשר בזרים, ועבודה מסתברא דלא הוי כיון דהוי קדשי בדה"ב, וזה ברור. ובזה מסולק השגת ראב"ד על מש"כ רבינו שאין לוקחין עגלה משום דהוי מחוסר זמן ואסור להקדיש יעו"ש, דלענין זה לא שייך חטאת קריא רחמנא ודוק בכ"ז:

פרק ב

הלכה א

ומפני זה כשמפרישין הכהן השורף אותה מפרישין אותו ללשכה מוכנת בעזרה.

הנה בריש יומא פליגי ר"י ור"ל מה זה נקרא בירה אם הר הבית או המקדש כולו. ורבינו כפי הנראה פסק כר"ל דמפרישין אותו לעזרה ולא להר הבית והלא הלכה כר"י בכל מקום ובזבחים פרק טבול יום (דף ק"ד) דפליגי שם מאי זה בירה שם אתיא לפסק הלכה כרב נחמן, נמצא דהמשנה או שמדברת מפסולים שלאחר זריקה ובהר הבית או מפסולים שקודם זריקה ובמקדש. וכפי הנראה דשניהם כלליהו המשנה בלשון בירה. ובאמת אם נאמר דפליגי ר"י ור"ל שם אם נשרפין פסולים שקודם זריקה בהר הבית או לא, יתכן דאזלי לטעמייהו דפליגי בבשר קדשים קלים שיצא לפני זריקת דמים דר"י אמר כשר ור"ל אמר פסול אע"ג דסופו לצאת חוץ לקלעים לאחר זריקה ור"י אמר כשר הואיל וסופו לצאת יעוין פרק כל התדיר, הוה"ד אמר רבי יוחנן דנשרפין בהר הבית הואיל וסופו לצאת. אולם המעיין יראה לפי המסקנא אף באימורים דיצאו פליגי אם זריקה מועלת בהן אע"ג דאין סופן לצאת, ועוד לר"ל דלא סבר הואיל וסופן לצאת בעי שם אם יציאה מועלת בהן מדהכא חובה לצאת שאני ודוקא בשר קדשים קלים דאין סופן חובה לצאת פסול אלמא דכאן אין הטעם דר"ל דמצריך לשרוף פסוליהן במקדש משום דסופן לצאת לא סבר ובאמת איך שייך הואיל וסופן לצאת לענין מקום השריפה כיון דכמצותן נשרפין חוץ לשלש מחנות. וכפי הנראה דלא פליגי רק למר מיירי משנתינו בהנך פסולים דנשרפין בהר הבית ולמר בהנך פסולים דנשרפין במקדש:

וכאן יתכן דאזלי לטעמייהו דר' יוחנן מתני חדא לעשות לכפר אלו מעשה יוהכ"פ ופרה פרישת כה"ג מעלה בעלמא, לכן סגי במקום בהר הבית אבל לר"ל דמתני תרתי לעשות אלו מעשה פרה הרי דפרה יליף פרישתן ממלואים ומה שם היה פתח אוהל מועד כן הכא צריך להיות בעזרה דכאשר עשה ביום הזה צוה לעשות לכפר עליכם כו' משמע כוותיה במקדש. ואין זה ענין לדון מינה ומינה ודון מינה ואוקי באתרא דנאמר דמה התם לעבודת מקדש בעי פרישה במקדש כן הכא לעבודת חוץ בעי פרישה בהר הבית, דזה לא שייך דכאשר צוה ד' כתיב, ולכן רבינו דפסק דילפינן ממלואים וכר' יוחנן משמיה דרבו פסק דפרישה במקדש ונכון:

והנראה לי דלפי מה שבארנו בהלכות עבודת יוהכ"פ דפרישה דמיא לקידוש ידים ורגלים א"כ תליא במאי דפליגי ר"י ורב חייא בר יוסף בזבחים (דף כ') פרה רחב"י אמר מקדש בכלי שרת בפנים ויוצא וריו"ח אמר אפילו בחוץ ואפילו בכ"ח כו' הואיל וכל

מעשיה בחוץ, לכן סבר ר' יוחנן דפרישה ג"כ בחוץ ורשב"ל סבר כרב חייא בר יוסף דמקדש בכלי שרת בפנים לכן בעי פרישה במקדש. ורבינו פסק לענין קידוש לקמן פ"ד והיכן מקדש ידיו ורגליו בכלי שרת בפנים ואם קדש בחוץ כשר, הרי דמצותה לכתחילה בפנים לכן פסק דפרישה בפנים ודוק בכ"ז:

הלכה ב

במשל"מ, ואני תמה כו'.

נ"ב לגירסא דילן ר' יהושע בן לוי א"ש פסק רבינו דהלכה כוותיה נגד ר' יוחנן:

פרק ג

הלכה ב

מקנח אצבעו בגופה של פרה כו'.

נ"ב יעוין מנחות בשמ"ק והיא גירסת רבינו בפנים במאי מקנח והיא גירסא נכונה מאוד, ועיין פ"ה ממעה"ק:

וצמר צבוע בתולעת משקל חמש סלעים.

בפירוש המשנה פירש רבינו דעשרה זוז הוא של יהודא שהוא בגליל עשרים זוז והם חמש סלעים כמבואר בתרומות פ"י ובשל שעיר המשתלח שני סלעים, אולם בירושלמי איכא להך מימרא תמן של פרה בב' סלעים ומחצה אית דמפקין לישנא בי' זוז, אולי שם קאי בסלעי יהודה, ולכך אמר תמן של שעיר בסלע שהוא שני סלעים בגליל [רק במצורע בשקל יפלגו ודוק]. אולם קשה דבבלי יאמר עשרה אז בשל יהודה ושל שעיר המשתלח שני סלעים בשל גליל וזה לא יתכן וצ"ע. יהיה איך שיהיה בעל הגהה שתמה על דברי רבינו לא ראה פירוש המשנה לרבינו ועיין תוי"ט ודוק:

פרק ד

הלכה ג

פרה שנשחטה שלא לשמה כו' שחטה ע"מ לאכול מבשרה או לשתות מדמה כשירה כו'.

המשל"מ הביא מה שפירש הר"ש הטעם דכשירה דבכל הקרבנות נמי כשר כדתנן לאכול דבר שאין דרכו לאכול כשר כו', ובזה הוי א"ש מה דנקיט ר' אליעזר אומר אין מחשבה פוסלת בפרה, דפירוש דר' אליעזר סובר דמחשב לאכול דבר שאין דרכו לאכול ג"כ פוסל בשאר מוקדשין כמו דתנן סוף פרק כל הפסולים ואפ"ה בפרה אין

מחשבה פוסל בה וכמו דמכשיר בשחטה שלא לשמה. אמנם לדעתי לא דמי כלל לתמן. דהתם במוקדשין במחשב לאכול חוץ למקומו או חוץ לזמנו ואיך שייך זה בפרק הא זמן ליכא בה דאינה נפסלת בלינה ומקומה בחוץ, ואי דמיא דמי למחשב להניח דמו למחר בקדשים או להוציא דמו דר"י פוסל תמן דאמר א"א מודים שאם הניחו למחר שהוא פסול אף אם חישב להניחו למחר פסול הכא בפרה שאם לא שרפה כולה והחסיר מעט מדמה או מבשרה פסולה כמוש"כ רבינו לקמן הי"ב א"כ במחשב לאכול מבשרה או לשתות מדמה הרי מחשב באופן שתפסול אם עשה זה. ולפ"ז א"ש דת"ק מכשיר בפרה דסובר דאפילו במוקדשין כשר אולם ר"א פוסל בלהניח את דמו לחוץ כמו דאמר בריש הקומץ רבה דמה"ט ר"א פוסל אפילו להניח מקצת דמו אטו כל דמו יעו"ש, ולכך אמר אין מחשבה פוסלת בפרה כלל כמו שחטה שלא לשמה, ואי לאו טעמא דהוי סבר דאין מחשבת פוסלת בפרה הוי פסול כאן לדידיה כמו דפוסל בלהניח את דמו בשאר מוקדשין ודוק:

הלכה יב

פקע מעורה כו' כזית יחזיר ואם לא החזיר פסולה.

שיטת רבינו עפ"י התוספתא, אולם בספרי הביאו הר"ש דבשר אפילו כ"ש פוסל אם לא החזיר רק בעצם דוקא בכזית פוסל ומשום דמסתבר טעמו דהתוספתא דלא מפליג פסק כוותיה:

פקע חוץ למערכתה מרבה עליו ושורפו במקומו.

בתוספתא הובאה בכסף משנה פקע חוץ לגיתה אם לא החזיר פסולה חוץ למערכתה שורפו במקומו, והוא משום כי המערכה המה העצים שהעמידוה כעין מגדל ושוחטין אותה עליה וסביבות המערכה יש מקום שמרחיבין לה לשריפה וכדי להרבות לה עצים, ואם פקע חוץ מגיתה הוא מקום שמרחיבין לשריפתה צריך להחזיר דאם ישרוף שם הוי כמו שרפה חוץ מגיתה דפסולה וטעמא דתחת מקום שריפתה היה חלול מפני קבר התהום אבל חוץ למקום שריפתה הרי אינו בדוק ולכך אין לשרוף שם הפוקעין, ולחוץ מקום מערכתה היינו שנפל הפקוע לגיתה וחוץ ממקום המערכה מרבה עליו ושורפו במקומו ששם המקום בדוק, ואע"ג דר"ל אמר בריש פרת חטאת ששרפה חוץ ממקום הבדוק לה וא"ל ריו"ח והלא כל א"י בדוקה היא לאו משום דר"י מכשיר בשרפה חוץ ממקומה הבדוק רק דסובר דפשיטא בכה"ג פטור משום שחוטי חוץ כיון דמה"ת כל א"י בדוקה ואין זה רק מעלה וז"ב בס"ד:

ולפלא בעיני כל דברי רבינו בזה. חדא מש"כ שחטה חוץ ממקום שריפתה אפילו שחטה

לפנים מן החומה פסולה ואם נימא דמיירי שלא כנגד ההיכל הלא כבר כתבו בהלכה ה' יעו"ש, ואי נימא דכוונתו ששחטה במקום שאינו בדוק א"כ מאי אפילו שחטה לפנים מן החומה, ואם נדחוק דכוונתו משום שאינו רואה ההיכל וקמ"ל דאע"ג דהוא לפנים מן החומה של ירושלים מ"מ פסולה. אמת דכך משמע הלשון בגמרא דטעמו דר' יוחנן משום שהוא שלא כנגד ההיכל ואע"ג דקרובי קרבה פסולה, מה אעשה דרש"י ותוס' מפרשים דלפנים מן החומה פסולה משום דבעינן חוץ לשלש מחנות וכן תניא בפרק טבו"י ובפרק שני שעירי. אמת כי כפי הנראה מן הגמרא דרבנן דדרשי אל מחוץ למחנה שיטמאו פר ושעיר יוהכ"פ ביציאתן במחנה אחת לא דרשי כלל גז"ש מפרה וסברי דפרה נשרפת אפילו היכי דלאו חוץ לג' מחנות, וכן כתב רבינו לעיל ריש פ"ג אין שורפין כו' אלא חוץ להר הבית וטעמו דפסק כרבנן ודלא כר"א ור"ש וזה היה נכון אך חדש מאוד. גם מש"כ שרפה חוץ ממערכה שנשחטה עליה צריך תלמוד מאי כוון אם מפני שאינו במקום השחיטה מנ"ל לרבינו הא מפני שאינו בדוק חוץ מגיתה הו"ל למימר, ועיין השגות ודבריו ג"כ צריך לימוד. וכן לענין הזאה שהוציא הדם מחלק ראב"י ג"כ בתוספתא בהוציא חוץ לגת דהוי חוץ ממקומה החלול תחתיו אז נפסל הדם אבל בחוץ למערכתה אם החזיר כשר יעו"ש. אבל מלשון קדשו של רבינו משמע דחוץ ממערכתה הוא חוץ מגיתה שנזכר במשנה ואם שרפה חוץ ממערכה פסולה ואם פקע מבשרה על המערכה יחזיר אבל חוץ למערכה לא יחזיר רק שורפו במקומו ומרבה עליו עצים וזה אינו במשמע וצע"ג:

הלכה יח

שחט את הפרה ונשחטה [בהמה] אחרת עמה כו' כשירה.

עיין כסף משנה. והנראה, דלאמור דקרא קאי על היכי דשחט שתי פרות בהדדי שלא ישחוט שתיהן כהדדי זה ידענא מהא דבקדשים אין אדם שוחט שתי זבחים כאחד וכמו דאמרו ריש השוחט, ואע"ג דבקדשים אם שחט שניהן כאחד כשר בדיעבד, גבי פרה מעכב דכל מילי דפרה מעכבא וכמו דאמר בירושלמי יומא פ"א ה"א ויתיבניה לא מצאנו דבר מעכב למד מדבר שאינו מעכב נאמר תמיד כו' חביתין א"מ לחם הפנים מעכב יעו"ש וזה גופא הא דאמר (בדף כ"ט) תרי גברי בחד זיבחא קאמרת בר מינה דההיא, ג"כ הפירוש כיון דגמרינן על פרה מעכבא ככל מילי דפרה, ולפ"ז יתכן דתליא בפלוגתא דון מינה ומינה או אוקי באתרא, וגם בירושלמי שם פליגי בכ"ז יעו"ש וא"כ צריך קרא למעט שלא ישחוט שני פרות כאחד דאם שחט פסולים ודוק:

פרק ה

הלכה ג

אירע (בה) פ[י]סול בהזייתה כו' לפני פיסולה מטמא בגדים.

בתוספתא פ"ד ר' שמעון אומר בין לפני פיסולה בין לאחר פיסולה אינו מטמא בגדים מפני שהיא נידונית על שם סופה. נראה דר"ש לטעמו דסבר פרה נפדית אף אם שחטה כדין ע"ג מערכתה, א"כ כשנפדית הויא חולין גמורין ומותרת מן התורה לאכילה, ורק אימתי אינה נפדית כשנגמר ההזיה וכדמוכח דאמר פרה מטמאה טו"א הואיל והיה לה שעת הכושר מוכח דקסבר דכשהזה דמה שוב אינה נפדית ואינה ראויה לאכילה רק היה לה שעה"כ קודם שהוזה דמה, וברור דפרה אינו דומה לפר יוהכ"פ דסבר ר"ש דמתחיל ממקום שפסק בנשפך הדם באמצע הזייה, דתמן חובת היום או חובה לטהרת מצורע יעוין יומא (דף ס"א) ומה שכבר נעשה אינו חוזר ועושה מפר האחר או לוג האחר כדמפרש שם, אבל כאן כל פרה שנעשית לטהרת טמאים צריכה הזייה ז' פעמים נגד פתח אוהל מועד וכיון שנפסלה קודם גמר הזייה יש לה פדיון והיא חולין גמורה, ושוב העוסק בה עסק בשל חולין ואינו מטמא בגדים מי שעסק בה קודם פסולה, אבל כשהוזה דמה שוב אף אם נפסלת בתר כן העוסקים בה קודם שנפסלה מטמאים בגדים דתו אינה נפדית וזה ברור. ולפ"ז יתכן למה דשנינו בתוספתא דר' שמעון אמר פעם אחד איפכא יעו"ש ולכן נשנית פרת חטאת לר"ש דאינה שחיטה ראויה לפום מה דהוי סברי דר"ש סובר דלפני פסולה מטמאה בגדים הוי סבר דאינה נפדית. ומדוייק לשון הגמרא אמר ר"ל אומר היה ר"ש פרה נפדית כו' ע"ג מערכתה הוא בתוספתא הנ"ל ודוק, ואנן דקיי"ל כרבנן דנשחטה ע"ג מערכתה אינה נפדית לכן קיי"ל דעד שלא נפסלה מטמאה בגדים, ויעוין שם דפליגי אם כולן מטמאין בגדים או האחרון שהוא גומר הכפרה ויעו"ש בתורת כהנים ואכמ"ל:

הלכה ד

כך למדו מפי השמועה כו' להוציאן לבית הדשן כו' כמו המשלח [את] השעיר כו'.

הוא משום דבקרא אינו מפורש רק והוציא כו' אל מחוץ למחנה ופירשו חכמים שכיון שיצא חוץ למחנה שכינה מטמאין בגדים, אבל מי הוא הנטמא ילפינן מקרא דאשכחן גבי שילוח שעיר כן הכא המוציאן והנושאן להוציאן אבל השורף אותם הוא העוסק בשעת שריפת הפרים, ולכן המסדר המערכה והמצית שאינו עושה בפרים מאומה רק מכין הדליקה אינו מטמא בגדים, רק כשהפר מונח על המערכה אז כל המסייע מטמא

בגדים עד שיעשו אפר, וזה ברור ומחוור דלא כמו שפירש רש"י בזבחים דאתיא כמ"ד דאינו מטמא בגדים עד שיצא חוץ לג' מחנות וזה ר"ש, דאינו כן וכדברי רבינו הנעימים. ועיין ירושלמי סוף שני שעירי המהפך בכזית ודוק:

הלכה ו

אבל אחר שדחהו אם נגע בכלים ובבגדים טהורים.

הכונה דמשום זה אמרו בפרק ג' מעבודת יוהכ"פ [והוא במשנה] שאחר שדחפו נכנס לסוכה האחרונה. אף שיש שם מי שלווהו אינו חושש שמא יגע בבגדיהם דלאחר שפירש אינו מטמא בגדים. אעפ"י שלאחר שדחוהו עומד וממתין לראות אם מת ואם לא מת צריך לילך אחריו להמיתו כמבואר שם פרק ד' הא משמר אינו כעושה מעשה. ובפרה גזרו שמא יזיז בה אבר והכא לא שייך זה ואינו בכלל והמשלח כן פירוש דבריו.

פרק ו

הלכה ח

נתן את החבית במים כו' או בעלי ירקות כדי שיעברו לחבית הרי אלו פסולים כו'.

משנה פרה פרק ו' נתן ידו או רגלו או עלי ירקות כו'. והנה בעוקצין פ"ב מ"ז תנן דעלי ירקות ירוקים מצטרפים פירוש מדין שומר ולבנים אינן מצטרפין פירוש דלא הוי שומר רק יד הוי שמטמא ומיטמא ואינו מצטרף, והכא מדלא מפליג מוכחא דאף לבנים דהוי יד אינו מזחיל בהן המים לחבית, אמנם שומר ויד אינו רק בשדבוק בהן האוכל אבל בלא אוכל אין מטמאין ואיך סתם כאן דפשטא דמילתא דאף בלא אוכל פסולים אם נתן אותם כדי שיעברו בהן המים לחבית. ולכן נראה לי דכמו דבסוכה קיי"ל דכל דבר שמקבל טומאה אין מסככין בו ואמרו (בדף ט"ו) דשירי מטלניות פסולין הואיל והיו ראוים לקבל טומאה, כן ה"נ כיון שהיו ראוים לקבל טומאה העלין בעוד שהיו עם האוכלין פסולין לקלח בהן מים לחבית, אמנם שם בסוכה אמרו בידות אוכלין דאם נמלך לסכוך דהוכשרו לסכך ולפ"ז הא לא עדיף משירי מטלניות, ואם נאמר דידות שאני שכל טומאתן הוא מצד האוכל לכן לא נפסלו אם הוסר מהם דין ידות קשה הכא וצ"ע:

ונראה דכל עיקר מה דפסול לסכך בשברי כלים הוא שמא יסכך בהן כשלא נשברו וכ"ז אם אין הטהרה מחמת הסיכוך אבל כשטהרתן מחמת הסיכוך אז אינו שייך לגזור ולכך ידות שבסכן היינו שהתיר איגודן א"כ פשיטא דכיון שיסכך בהן יוסר מהן תורת ידות ואפילו אם בסכן ממש דרך לבסוס כשמסכך בהן ולכך לא גזרו, אבל כאן שדרך לקלח בהן לחבית שכשהן עם האוכלים תו גזרינן בהו גם כשנתרוקנו מהאוכלין כיון

שאין הקילוח מטהר אותם מדין טומאה וברור. וזה שאמר ריו"ח מעדותו של ר' צדוק נשנית כו' דדוקא עלי אגוז שלא היה מעולם דין יד להם הכשירו חכמים אבל אם היה להם דין יד אעפ"י שעכשיו אינם עם האוכלין פסולין, ואולי כן הדין במקוה שכיון שהיה ראוי לקבל טומאה תו אין מזחילין על ידו וצ"ע למעשה:

פרק ח

הלכה ה

הממלא לעצמו בשתי ידיו כאחת בקידוש אחת כשר בשני קידושים פסול.

נ"ב כצ"ל, וכן היה הגירסא לפני הכסף משנה, דבמלוי אחד אין זה מלאכה אחת לחבירו רק אם הוא לקידוש אחר אז כל חד הוי מלאכה לחבירו וכמו בקידוש ובמלוי לחבירו וט"ס נפל בספרים:

פרק ט

הלכה ג

וכל שנגע במים אין מקדשין בו.

משנה פרה פ"ו מ"ב היה קידוש צף כו' זלף את המים כו', ונראה דמקרא דכתיב ונתן עליו בכנוי ולא כתיב ונתן על האפר דריש, כמו דדרש בכסוי הדם (דף פ"ז) וכסהו כיון שכיסה אותו פעם אחת אינו חוזר ומכסהו אף אם חזר ונתגלה, כן הכא דריש שיתן פעם אחד מים חיים על האפר ולא פעם שני אם כלו המים ממנו. ולפ"ז הוי כמו בכסוי דתמן אם כסהו הרוח ונתגלה חייב לכסות כן הכא לא איתמעיט מקרא רק אם נתן עליו אבל אם נשבה הרוח את האפר על המים כו"ע מודו דמנגב ומקדש בהאפר ורק כי נתנו לקידוש אז סברי חכמים דאינו חוזר ומקדש בהאפר וכן בתוספתא ובר"ש. אמנם רבינו פוסק דאפילו בנשבה הרוח להאפר ע"ג המים אינו חוזר ומקדש ולשון המשנה כל שנגעו במים משמע כן:

ויש לעיין דהא אם יש דיחוי אצל מצות הכא נמי האפר נדחה והוי כמו לולב שעלו בו ענבים והזאה מצוה וכדאמר רבא פרק ראוהו ב"ד, ואיך חוזר ומקדש בו והגמרא פריך כן גבי כיסוי, אך הא זהו בידו כיון שבידו לנגבו ועיין תוס' סוכה (דף ל"ג) ואכמ"ל. ולפי מש"כ תוס' דאפילו כל היכי שבידו מ"מ כל היכי שנראה ונדחה אינו חוזר ונראה, א"ש מש"כ רבינו לקמן ה"ה נפל ספוג לתוך המים המוקדשין נוטלו וסוחטו חוץ לכלי היינו שכל זמן שהיה בתוך הספוג הרי הוא דחוי מהזאה וכי סוחטו תו נדחה וכל שהיה ראוי

ונדחה תו אינו חוזר ונראה אע"ג שבידו וכמו דאמרו תמן גבי לקטן יעו"ש ועיין כסף משנה ודוק היטב:

הלכה יז

המוסר מים מקודשין או מים כו' לשומרן הרי אלו פסולין.

משנה פ"ז ר"א אומר אף לטמא כשירין, פירוש כיון שהוא טמא אין הבעלים מוסרין לו לגמרי לשומרו ולכן מהני שמירת הבעלים, אבל אם עשו הבעלים מלאכה פסולים ואף דאמרו בסוף אין דורשין אין אדם משמר מה שביד חבירו הכא דהבעלים יודע שהשומר טמא שפיר משמר, אבל א"כ מאי פריך שם מחמריו ופועליו דשם יודע שהן טמאים ושפיר משמר מה שביד חבירו. ואולי כיון דלרבנן לא נפק"מ בין בשהבעלים מוסר לטמא או לטהור בכולהו סברי דאסח דעתיה משמירתן גבי מי חטאת הוא הדין לענין טהרות לא מפליג, ובזבחים מ"ז לענין זה מחשב וזה עובד שם ענין אחר ואכמ"ל ודוק:

פרק י

הלכה ב

באותו שעה גזרו כו' ומים שנתמלאו לחטאת ועדיין לא נתקדשו מעבירין כו'.

משנה ערוכה היא, ונפלאתי על רבותינו בתוספות זבחים (דף צ"ג) שכתבו על ר"א דאמר מי חטאת שנטמאו מטהרין דהתם קודם קידוש והכא לאחר קידוש, דפלא דבמשנה מפורש דדוקא במים מקודשין גזרו שלא יעבירם בנהר הא עובר אדם במים שאינן מקודשין. ולדעתי נראה דדוקא בנטמאו המי חטאת סבר דמטהרין אבל משום נתון ע"ג מקום טמא מודה ר"א דקרא כתיב והניח מחוץ למחנה במקום טהור וכמו ששנינו בקלל שאם נגע בשרץ הוא טהור שאינו מטמא מגבו, ואם הונח ע"ג שרץ טמא היינו דלא שייך שנטמא מחמת השרץ דכ"ח אינו מקבל טומאה מגבו רק שפסול משום גזה"כ שיהא מונח רק ע"ג מקום טהור לא על שום טומאה בעולם ובזה ר"א מודה דראייתו דמביא שהרי נדה מזין עליה הוא רק שמייתי ראיה על טומאת מגע שאם נטמאו במגען מטהרין ושם נמצא בקרקעית הספינה והוי מונח ע"ג מקום טמא, ובזה אין לדון ממה שמזין על נדה דפשיטא דמקום טהור דקרא לא קאי בשעת הזייה דקאמר והזה על הטמא. ובנושא את המדרס לא ישא את המי חטאת ודאי דגזרו דטעמא דלא גזרו בתרומה משום דאוכלי תרומה זריזין הן וקודש מסור לכו"ע, וה"נ בחטאת הכל נאמנין לכן ודאי דצריך גם במי חטאת למיגזר, דאע"ג דאמר דכמעשה שהיה מ"מ קצת טעמא בעי כדאמר בפרק במה אשה ושייך למיגזר, רק דלא שייך כיון דהוא נושא את המידרס

הרי הוא טמא לחטאת ומטמא את המי חטאת במשא וכמו ששנינו בלגין של תרומה בידו ושל חטאת בנייר בידו שניהן טמאין עיי"ש בפירוש המשנה סוף פ"י ודוק:

הלכה ה

מי חטאת ששקלן במשקל אם הסיח דעתו פסולין כו'.

הנה גירסת רבינו בגיטין לא קשיא הא בגופן הא בכנגדן, [פירוש בגופן ששקל את המים במשקלות, בכנגדן ששקל בהן דברים אחרים לידע מהן משקל דברים אחרים שא"כ הרי הן כמשקל ואינם למשמרת] [בכנגדן] מעשה קא עביד בהו כו' בד"א נמי לחייב, שכיון שיודע מהן המשקל רק שקל בהן דברים אחרים ועשה מעשה שהכניסן בכף מאזנים או דמה שהוגבה הכף השניה ואותן ירדו למטה הוי מעשה, אלא אידי ואידי [בגופן] ול"ק הא דאסח דעתיה הא דלא אסח דעתיה וכיון דבלא היסח הדעת לא מיפסלי, תו לא עשה מעשה כיון שלא מיפסלי רק משום היסח הדעת א"כ הגורם הפסול הוא רק מחשבה ולא מעשה וזה העדר השמירה ואינו חשיב מזיק ודוק:

פרק יא

הלכה ב

בכס"מ, וי"ל שרבינו סמך:

נ"ב עיין תוס' יומא ותו"י בשם ריב"א:

הלכה ז

לקטו לחטאת הרי הן כנלקט לעצים כו'.

משנה פרק י"א לקטו לחטאת כמלקט לאוכלין כו'. וצ"ע מהא דבירושלמי פרק קמא דערלה בעי באתרוג שנטע למצותו מי מיקרי נטעו לפירות או כנטעו לקורות, דלכאורה דומה למשנתינו ופליגי בה תנאי ויש ליישב ודוק, ובפרט לפמש"כ במק"א דאתרוג בעי שיהא בו היתר אכילה לפיכך חשוב כנוטע לאכול הפרי דלכם כתיב שיהא בו היתר אכילה ופרשתי בזה דברי הירושלמי שם ועיין מש"כ בהלכות לולב, וכן גבי מנורה דממשקה ישראל, משא"כ גבי אזוב דלא בעי שיהא בו היתר אכילה להזייה ושל אשירה פסול משום דמכתת שיעורה או משום דמצות ליהנות ניתנו לכן חשוב כלקטו לעצים ודוק:

ובזה מיושב מה דסתם רבינו בהלכות שמיטה פ"ח דבלולב אין קדושת שביעית ולא מפליג בין אם ששית שנכנס לשביעית או בשביעית שנכנס לשמינית דחנטה דיליה הוי בשביעית ואפ"ה הוי כעצים דעלמא, משום דבלולב שלקטו ליקח אותו למצוה הוי ממש

פלוגתא דמשנתינו ואנן קיי"ל לקטו למצוה הוי כמלקט לעצים ואין בו קדושת שביעית, ופלפול הגמרא אזלא לר' מאיר דסתם משנה כמותו והוי כמלקט לאוכלים ודוק:

פרק יג

הלכה ו

וכן כלים הטהורים לחטאת שנטמא כלי מהן אפילו לא נטמאו אלא אחוריו בלבד לגבי חטאת כגון שנגעו משקין באחוריו כו'.

משנה ערוכה בפרה פרק י"ב משנה ח' לגין של חטאת יעי"ש, והנה מכאן פליאה גדולה על שיטת רש"י ותוספות בפרק כל התערובות (דף ע"ט) רבא אמר בדלי שתוכו טהור וגבו טמא עסקינן ורבנן הוא דגזרו בהו דילמא חייס עלייהו ולא מטביל להו כו' ופרש"י דחייס דילמא יתערבו מי המקוה לתוכו ויפסלו יעו"ש, דהא כיון שנטמא גבו תו נטמא תוכו לענין מי חטאת והמים טמאים ואינם ראוים להזאה ומאי חייס עלייהו. וחלילה לאמר שנעלם מרבותינו משנה ערוכה. והנראה דרש"י סובר דהך דינא דוקא בלגין של מים המקודשים דאם נטמא מקצתו היינו אחוריו נטמא כולו והתם מיירי בדלי שיש בו מים שאינם מקודשים, ושוב ראיתי בהגהה להר"ש פרק י"ב שכתב כן. וזה דלא כרבינו שכתב וכן כלים הטהורים לחטאת, ומסתברא טעמו דרבינו דכמו דבאדם אם נטמא ידו נטמא גופו כן בכלי אם נטמאו אחוריו, וזה קו"ח מקודש דהתם באדם אם נטמא ידו לא נטמא גופו ואפ"ה אם נטמאו אחוריו נטמא תוכו, לכן פירש התם הך דרבא דקאי על דלי שיש בו יין עיי"ש ודוק:

ולפי שיטת הר"ש א"ש דברי הירושלמי פרק אין דורשין הלכה ה' ר' בא ממל בעא קומי כו' מה בין אדם טהור לחטאת לכלי ריקן טהור לחטאת א"ל ואסף איש טהור מה ת"ל איש אלא ליתן טהרה מעולה לאיש לעשותו כמי חטאת ואפר חטאת, ולפ"ז יתכן דקאי על משנה דשם ולחטאת אם נטמאו ידיו נטמא גופו, וזה דפריך מדוע באדם הטהור לחטאת אם נטמא מקצתו נטמא כולו ואין מונין לחטאת שאפילו הן מאה כמפורש בפרה ומדוע בכלי הטהור לחטאת אם נטמאו אחוריו לא נטמאו כולו, וע"ז אמר איש טהור שבאיש צריך טהרה יותר, והצריכו טהרה כמו מי חטאת ואפר חטאת דאם נטמא אחוריו נטמא כולו ואין מונין לחטאת, ונכון. עוד שם ר' יסא בשם רשב"ל היסט שטיהרתי לך בשרץ טמאתי לך כאן, זהו מה ששנינו בתוספתא ופסקה רבינו וכן אם הסיט אחד השרץ כו' ה"ז טמא לחטאת וזה שאמר שהוא מוכרח להיות טהור אף מטומאת היסט בשרץ וש"ז דאינם מטמאים רק במגע, וכמו בדברים שמטמאים את

האדם במשא, אבל בכלי של מי חטאת שהסיט את השרץ טהור אף לחטאת דלא מצאנו בו כלל טומאת משא בשום מקום וע"ז הצריך הכתוב טהרה יותר באיש ודוק. אולם ריש הסוגיא שם תמוה מאוד, דמשמע שם דמפלפל תמן דהאוסף הוא מטמא הכלי שאוסף בו והכלי חוזר ומטמא לו ונמצא אינו טהור לחטאת וזה פלא גדול, ועיין תוס' פסחים (דף ס"ט) ד"ה שמא יעבירנו, ועיין ירושלמי יומא פרק שני שעירי הלכה ו' כהדא אין מי חטאת מטמין דבר לחזור וליטמות ממנו, ועיין ר"ש פ"ח סוף משנה ב' דברים נמרצים ודוק:

הלכה ז

וכן הטהור לחטאת שהניד את האדם שאינו טהור לחטאת.

הוא דוקא טהור לתרומה, אבל טהור לקודש כבר פירש רבינו פרק י"ג מאבות הטומאות, אבל הטהור לקודש אינו כזב לחטאת, ומפרש בירושלמי סוף אין דורשין מתניתא פליגי הטהור לחטאת שהסיט רוקו וש"ז של טהור לתרומה נטמא, הרי חזינן דגופן של אוכלי תרומה כזב לגבי חטאת, ודחי היא טהור לתרומה היא טהור לחטאת ופירוש דלא דמי זה לזה. אבל צ"ע איך סתם רבינו שאינו טהור לחטאת הו"ל למימר שטהור לתרומה אבל באינו טהור לחטאת נכלל גם טהור לקודש גם הירושלמי שם צ"ב רב ועוד חזון אי"ה:

אבל כלי שאינו ראוי למדרס אינו מטמא את הטהור לחטאת אא"כ נגע בו. ובהלכה ט' הטהור לחטאת שנגע בכלים שהיו למעלה מן הזב וכיוצא בו כו' נטמא לחטאת.

הר"י קורקוס הקשה דבהלכה ז' משמע דאם נגע בכלי טהור גמור כל שאינו טהור לחטאת מטמא את האדם הנוגע בו, ואילו הכא לא מטמא אדם הנוגע בו אלא א"כ היה מדף מיהת יעו"ש, ולא קשה, דשם קאמר אא"כ נגע בו והיינו כל חד כדיניה בכלי הטמא מדף אף אם נגע ברגלו ג"כ טמא ובכלי הטהור לתרומה הוי כמו שנגע באוכלים טהורים דאם נגע בידיו טמא ונטמא כל גופו אבל אם נגע ברגליו טהור עכ"ל. ולפ"ז א"ש מה ששנינו במשנה הטהור לחטאת שנגע בתנור בידו טמא ברגלו טהור שהתנור הוא טהור לגמרי והוא בכלל כל שאינו ראוי למדרס והוא טהור דדוקא אם נגע בידיו טמא, והא דאמרו המקדש מי חטאת לא ינעול את הסנדל שמא יפלו המשקין על הסנדל ונמצא הסנדל טמא אעפ"י שלא נגע בסנדל בידו רק ברגלו, שאני סנדל דהוא ראוי למידרס הזב ולכך הוי בכלל כל הראוי להיות מדרס דאפילו בהנידו בלבד טמא וז"פ:

אולם רבינו בפירוש המשנה עמד ע"ז הקושיא מהך דסנדל על תנור ותירץ דתנור וכיו"ב בכלי חרס שלא מצאנו שהוא אב הטומאה לטמא אדם וכלים ולכך לא טמאוהו בחטאת

רק אם נגע בידיו בלבד, א"כ סובר רבינו שכל שנוגע בכלי שאינו טהור לחטאת אעפ"י שהוא טהור לתרומה אפילו ברגלו טמא לבד מתנור וכ"ח שאינם אב הטומאה בשום מקום, וכפי הנראה מש"כ רבינו לקמן ה"י וכן אם נגע בתנור וכיו"ב משאר כלים שאינם טהורים לחטאת נטמא כולו אבל אם נגע ברגליו בהן הרי הוא טהור כו' דקדק כיו"ב היינו כלים שאינם נעשים אב הטומאה וזה כ"ח, ונכון. ולפ"ז יתיישב דברי רבינו שמש"כ בהלכה ז' קאי אף אם נגע ברגלו, ומש"כ בהלכה ט' הטהור לחטאת שנגע בכלים שהיו למעלה מן הזב כו' פירוש אף אם נגע בכלים שאינם ראוים להיות אב הטומאה כמו כלי חרש שהיו למעלה מן הזב וכל הנישא ע"ג הזב טמא ולכן הטמא טהור לחטאת דאלו אם הם טהורים אינן מטמאין לחטאת ודוק:

ובזה יתיישב מה שלכאורה תמוה דברי הכסף משנה בהלכה י' שכתב שאם נגע באוכלים טמאים אפילו אם נגע בהם ברגלו נטמא דלא גרע מכלים הנוגעים במדף הזב שמטמאים אדם הטהור לחטאת בכל נגיעה עכ"ל. ולכאורה תמוה מאוד דשאני אוכלים ומשקים שאינם ראוים להיות אב הטומאה בכל מקום ולכך אפילו טמאים אינם מטמאים רק בנגיעה בידים. אבל לפי מה שבארנו א"ש, דאפילו בכ"ח הטמאים במדף מטמאים את הטהור לחטאת בכל נגיעה אעפ"י שאינם ראוים להיות אב הטומאה בכל מקום. אולם קושית רבינו מסנדל תמוה בעיני וכפי הנראה שרבינו בחבורו אזיל בדרך ראשון שכתבנו וצ"ע עוד. וכן צ"ע שבמשנה ב' פירש לגין של חטאת שנגע במדף טמא דוקא במדף הא בכלים טהורים לתרומה טהורים, ובמשנה ו' תנן לגין של חטאת שנגעו בשל קודש וש"ת של חטאת טמא, ומדברי ר"ש נראה דהך דמשנה ב' מיירי בלגין הטהורין לחטאת וכאן במשנה ו' בלגין שיש בהם מי חטאת, וכן משמע מלשון רבינו בהלכה ט' שכתב וכן כלי הטהור לחטאת ולקמן פי"ד ה"ו כלי שיש בו מי חטאת עיי"ש, ולפי דרך השני א"ש בפשיטות דבמשנה ב' מיירי שנגעו לגין של חטאת בכלי חרס שאם היו הכ"ח טהורים היה גם לגין של חטאת טהור דנגיעתן הוי כאילו נגע בהן אדם ברגלו ולכן אם היה של מדף אם נגע בהן הלגין של חטאת טמא, והך דמשנה ו' מיירי שנגעו בכלי עץ ודוק, ודברי התוספתא סתומים מאוד. ושיטת הראב"ד דהך משנה הוא כמו תני והדר מפרש שתני קודם דהוי מדף ואח"כ תני דין מידף הוא הנקרא קודם מדף וכמעט כשיטתו פירש הגר"א באליהו רבא עיי"ש דבריו הקדושים ודוק בכ"ז:

פרק יד

הלכה א

ולא ע"ג השרץ כו' מדבריהם שטומאתן טומאה קלה והם מדברי סופרים כו'.

מתניתין בפרה פרק י' קלל של חטאת כו' נתנו על גביהן כו' וחכמים מטמאים. הנה פליגי בהא דכתיב במקום טהור אם היה המקום טמא מדבריהם וזה אוכלין ומשקין כו' וכתבי הקודש כו'. ובתוספתא איתא ור' מאיר מטמא. וצריך ביאור מדוע לענין סוכה בעושה סוכה ע"ג בהמה ר"מ מכשיר כיון דמה"ת חזיא יעו"ש. ונראה דכיון דממעט משום שאינה ראויה לשבעה וזה ראוי לישב בה מיקרי משום דהתם על זמן העתיד ובדרבנן לא שייך זה כיון דיכולים ב"ד גדול בחכמה ובמנין לבטל התקנה עד שיבא יו"ט או שבת מש"ה מקרי ראוי לשבעה שלא תוכל עתה לשפוט על העתיד כיון דב"ד יכולים לבטל ויהיה מותר לעלות בשבת ויו"ט, משא"כ בכאן שהוא על ההוה אינו טהור שחכמים טמאוהו, ועוד דהנך די"ח דבר אין אליהו יכול לבטל מפני שעמדו עליהן בנפשותיהן כדאמר בירושלמי פ"ק דשבת ודוק:

וצ"ב הך דפליגי ר' יוסי ור' יהודה גבי נוטפין שעשאן זוחלין ע"י פשוטי כלי עץ דמדרבנן אם קרינן בהו מקוה מים יהיה טהור הווייתו ע"י טהרה תהא ור' יוסי החליף שיטתו כפי שפירש רבינו בפ"ה דמקואות משנה ה' יעו"ש וצ"ע:

הלכה ה

הטהור לחטאת כו' ופשט ידו חוץ לתנור וכו' וכן קנה המוטל ע"ג [ה]תנור ושני כלים.

בזה פליגי רע"ק ורבנן דרע"ק מטמא, ולכאורה נראה דפליגי אם אגד יד ואגד כלי שמיה אגד והוי כמונחים על התנור שהוא מקום טמא, ועיין פרק המצניע (דף צ"א) בפלוגתא דר"י וחזקיה, ועיין תוס' עירובין (דף ל"ג) ד"ה הואיל יעו"ש דחשבינן כמונח רק דאגוד למה שבפנים וצ"ע. ועיין חדושי למסכת שבת ואכמ"ל ודוק:

הלכה ז

הגביה שני הכלים כו' ושל קודש נטמא מפני זה שהגביהו והוא טמא בנשיאת מי נדה שהן מטמאים במשא מפני שנטמאו מחמת הכלי של קודש כו'.

נראה דוקא בשהכלי של תרומה ושל קודש הוא של עץ אבל אם הוא של חרס אינו טמא דנושא מי חטאת מטמא בגדים בשעת חיבורו וכל כלים במגע והכלים מטמאין לאוכלין ומשקין ככל ראשון שעושה שני ואם הוי התרומה בכ"ח, הלא כ"ח אינו נטמא בחבורין, וכדאמר ר' יהושע בפ"ה דזבים כלל אמר ר"י כל המטמא בגדים כו' ואינו מטמא כו'

ולא כ"ח. וז"ב, ודברי הר"ש שכתב שבשל חרס שניהן טמאים אף ע"י ניירות. תמוהין ואולי צ"ל בתוספתא בד"א בשל עץ אבל בש"ח הכל מודים [בשל חרס] שהוא טהור ופירוש שהוא על התרומה וכ"ז דחוק. ומש"כ רבינו מפני שנטמאו מחמת הכלי של קודש הוא צ"ע כמו שתמה הראב"ד, ודבריו אינם מובנים לי דכל העיקר שכיון שהנושא טמא לחטאת תו מי חטאת מטמאין אותו, אם לא שנאמר שאפילו רק טהור לתרומה כשנושא לצורך הזייה היה ראוי להיות טהור אם לא משום שהוא מטמא המי חטאת ותו המי חטאת מטמאין לדידיה ולא נהירא כלל. ונראה דצ"ל שהן מטמאין במשא מפני [שנטמא] מחמת הכלי של קודש, ופירוש שהוא אינו ראוי להזות כיון שנטמא, ובפירוש המשנה צריך להגיה איזה תקונים והגהתי בגליון הגמרא שלי ודוק:

הלכה ט

והרפפות אינן ככלים כו'.

משנה פרק י"א מ"ב. הרפפות טהורות לקודש כו' ר"א אומר הרעדות טמאות לחטאת. ובתוספתא איתא ר' אליעזר אומר טמאות לחטאת על הרפפות כו'. ובשם הגר"א הגיהו בבא דרעדות כמו במשנתינו. אמנם לדעתי ע"ז כוון הירושלמי בעו"ז סוף פרק אין מעמידין היא רפפות הן רעלות וצ"ל הן רפפות הן רעדות וכוון למשנתינו דכמו דפליג רבי אליעזר על רפפות כן פליג על רעדות, דמוכח מהתוספתא דכמו דפליג ר"א על רעדות כן פליג ברפפות ולזה כוון הירושלמי הנ"ל. והפ"מ סבר דעל משנה דשבת דיוצאות פרופות ורעולות קאי ואינו כן, כי כל מה דחשיב הכל בסדר טהרות יעו"ש, ומש"כ נ"ל אמת ודוק:

הלכה י

והאוכלה חייב מיתה מפני שאכל תרומה טמאה.

עיין כסף משנה שכתב חייב מיתה ככל טמא דעלמא והיינו כשהיא טהורה כו' הא ל"ק דההוא מעלה בעלמא כו'. והא דמן התורה מי חטאת כשרים וטהורים הוי ומטמאים את הדבילה טומאה דאורייתא דמי חטאת מן התורה הוי אב הטומאה, מיירי כגון שהדבילה אין בה כביצה ואינה מתטמאה מן התורה רק כשנפלה למי חטאת ונכנסו בה המים נתפחה כדרך הדבילה ובנתפחו טמאים מדברי סופרים כדאמר פרק כל המנחות (דף נ"ד) ומן התורה אינה מקבלת טומאה. ואף לשיטת רבינו דסובר דמתטמאין אוכלין פחות מכביצה דבר תורה מכל מקום לענין הכשר כו"ע מודו דבעי כשיעור כמו שפירשו בתוס' שבת (דף צ"א) ומיירי בשלא הוכשר ואי משום דמשקין טמאים מטמאין שלא לרצון אבל כשיעור בעי ומה"ת לית בה שיעורא רק מדבריהם הואיל ונתפחה ודוק:

פרק טו

הלכה ז

בשרה טהור.

נ"ב חזר מפירוש המשנה.

ובכסף משנה, ובפירקא כו' יעו"ש.

נ"ב בתוספתא:

הלכה ח

המזה מחלון שמזין ממנו על הרבים כו'.

משנה פרק י"ב, והעיקר כפירוש רבינו דמטעם אנוס, דאם מפני שהוא ספק טומאה ברה"ר הלא אמרו ריש נדה דבסוף טומאה פליגי ר"ש ורבנן אם ספיקו ברה"ר טהור יעו"ש היטב. ועיין תוי"ט שהעיר קצת בזה:

מחליקין היו העם כו' ולא היו חוששין להן.

לשיטת רבינו בפירושו וכאן בחבורו דכל שנתכוון להזות על דבר המקבל טומאה בעת הטבילה תו המים הנוטפין מן הטהור וכן המים הנוטפין מן האזוב כבר נעשו מצותן ואינן מטמאין, א"ש דמחליקין בהמים דכל המים המה ממה שנתכוין להזות על דברים המקבלים טומאה בעת טבילת האזוב, אבל לשיטת ראב"ד בהשגות שאם הטביל האזוב להזות על המקבל טומאה והזה על הטמא מים הנוטפין בשעת הזאה מטמאין הואיל ונוטפין מן האזוב, א"כ אמאי מחליקין הא הכא יש כאן מים שנטפו מן האזוב. ולכך הגיה בהשגות הכא, א"א ורובן מן המים עשו מצוותן. פירוש דהרוב מים מה שנטפו מן הטמאים והכלים הטמאים שהזה עליהן וברור. אמנם לר' יהודה דסובר דמין במינו לא בטל עדיין תקשה איך היו מחליקין הא איכא מים הנוטפין מן האזוב שמטמאים ולא בטלי. אלא די"ל דאזיל לטעמו פ"ט מ"ה דפרה ששתתה מי חטאת דבטלו במעיה שאינן למשמרת כן הכא בטלי במי חטאת שנעשו מצותן שאינן למשמרת וכמו בטיט שנגבלו לדידיה וכ"ז מדכתיב למשמרת ודוק: